

Oriental Journal of Philology**ORIENTAL JOURNAL OF PHILOLOGY**

journal homepage:

<http://www.supportscience.uz/index.php/ojp/about>**A COMPETENCY-BASED APPROACH TO TEACHING THE ARABIC LANGUAGE AND ITS DIDACTIC MODEL*****Kamala S. Kodirova****Associate Professor, candidate of pedagogical sciences**Department of Arabic translation theory and practice**Uzbek State University of World Languages*kamalakodirova23@gmail.com*Tashkent, Uzbekistan***ABOUT ARTICLE**

Key words: competency-based approach, communicative competence, Arabic language teaching, didactic model, linguodidactics.

Received: 08.05.26

Accepted: 09.05.26

Published: 10.05.26

Abstract: This article examines the theoretical and methodological foundations of the competency-based approach in teaching Arabic as a foreign language. The study focuses on the formation of communicative competence through integrating linguistic, sociocultural, and pragmatic components. Special attention is given to the linguistic specificity of Arabic, including diglossia, root-pattern morphology, and syntactic differences. The article proposes a structural didactic model and analyzes its practical implementation through Arabic-Uzbek comparative examples. The findings show that the competency-based approach significantly improves learners' communicative skills and motivation.

ARAB TILINI O'QITISHDA KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV VA UNING DIDAKTIK MODELI***Kamala S. Qodirova****Dotsent, pedagogika fanlari nomzodi**Arab tili tarjima nazariyasi va amaliyoti kafedrasida**O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti*kamalakodirova23@gmail.com*Toshkent, O'zbekiston***MAQOLA HAQIDA**

Kalit so'zlar: kompetensiyaviy yondashuv, kommunikativ kompetensiya, arab tili, didaktik model.

Annotatsiya: Mazkur maqolada arab tilini o'qitishda kompetensiyaviy yondashuvning nazariy va metodologik asoslari tahlil qilinadi. Kommunikativ

kompetensiyaning tarkibiy qismlari hamda ularning o'quv jarayonida shakllanishi yoritiladi. Arab tilining lingvistik xususiyatlari hisobga olingan holda didaktik model taklif etiladi. Arab va o'zbek tillari asosida keltirilgan misollar orqali kompetensiyaning amaliy shakllanishi ko'rsatib beriladi.

КОМПЕТЕНТНОСТНЫЙ ПОДХОД В ОБУЧЕНИИ АРАБСКОМУ ЯЗЫКУ И ЕГО ДИДАКТИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ

Камала С. Кодирова

Доцент, кандидат педагогических наук

Кафедра теории и практики арабского перевода

Узбекский государственный университет мировых языков

kamalakodirova23@gmail.com

Ташкент, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: компетентностный подход, коммуникативная компетенция, арабский язык, обучение иностранным языкам, дидактическая модель, лингводидактика, языковая компетенция, социокультурная компетенция.	Аннотация: рассматриваются методологические компетентностного подхода в обучении арабскому языку. Анализируются компоненты коммуникативной компетенции и особенности их формирования. Предлагается дидактическая модель обучения с учетом лингвистических особенностей арабского языка.	В статье теоретико-основы компетентностного подхода в обучении арабскому языку. Анализируются коммуникативной компетенции и особенности их формирования. Предлагается дидактическая модель обучения с учетом лингвистических особенностей арабского языка.
--	--	---

Kirish. Zamonaviy ta'lim tizimida til o'qitish jarayoni an'anaviy grammatik yondashuvdan kommunikativ va kompetensiyaviy modelga o'tmoqda. Bu o'zgarishlar globallashuv, xalqaro aloqalarning kengayishi va ko'p tillilik ehtiyojining ortishi bilan bevosita bog'liq. Xususan, arab tilini o'qitish jarayonida nafaqat grammatik bilimlarni o'zlashtirish, balki real kommunikativ vaziyatlarda tilni qo'llash qobiliyatini shakllantirish ustuvor ahamiyat kasb etadi.

Arab tili o'zining murakkab lingvistik tizimi bilan boshqa tillardan ajralib turadi. Uning diglossik tabiati, ya'ni adabiy til (فصحى) va og'zaki nutq shakllari (عامية) o'rtasidagi farq o'quv jarayonini murakkablashtiradi. Shu sababli, arab tilini o'qitishda kompetensiyaviy yondashuvni qo'llash nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham dolzarb hisoblanadi.

Mazkur maqolaning maqsadi — arab tilini o'qitishda kompetensiyaviy yondashuvning ahamiyatini asoslash, uning didaktik modelini ishlab chiqish va arab–o'zbek til materiallari asosida amaliy tahlil qilishdan iborat.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Kompetensiyaviy yondashuv lingvistika va pedagogika fanlarining kesishgan nuqtasida shakllangan bo'lib, uning asoslari N. Chomsky

tomonidan ilgari surilgan lingvistik kompetensiya tushunchasiga borib taqaladi. Keyinchalik D. Hymes ushbu tushunchani kengaytirib, kommunikativ kompetensiya nazariyasini ishlab chiqdi. M. Canale va M. Swain esa kommunikativ kompetensiyaning tarkibiy qismlarini aniqlab berdi. Lingvodidaktika sohasida kompetensiyaviy yondashuvni rivojlantirishga qaratilgan tadqiqotlarda tilni o'rganish jarayoni integrativ faoliyat sifatida talqin qilinadi. Bu yondashuvda o'quvchi tilni faqat bilish emas, balki uni amalda qo'llay olish qobiliyatiga ega bo'lishi kerak.

Mazkur tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi:

- qiyosiy tahlil (arab va o'zbek tillari asosida)
- tavsifiy metod
- komponent tahlil
- lingvodidaktik modellashtirish

Natijalar: Arab tilini o'qitishda kompetensiyaviy yondashuvni qo'llash til o'rganuvchilarda kommunikativ, lingvistik va madaniy kompetensiyalarni kompleks tarzda shakllantirish imkonini beradi. Arab va o'zbek tillari turli til oilalariga mansub bo'lsa-da, ya'ni arab tili somiy tillar guruhiga, o'zbek tili esa turkiy tillar guruhiga kirsa-da, ular o'rtasida tarixiy, diniy va madaniy aloqalar natijasida muayyan o'xshashliklar mavjud. Ushbu o'xshashliklar til o'qitish jarayonida kontrastiv tahlil asosida samarali qo'llanishi mumkin. Arab tilini o'qitishda asosiy e'tibor faqat grammatik qoidalarga emas, balki real kommunikativ vaziyatlarda tilni qo'llay olish kompetensiyasiga qaratilishi lozim. Kompetensiyaviy yondashuv aynan shu jihatni ta'minlaydi. Bu yondashuv orqali o'quvchilar til birliklarini alohida emas, balki nutq faoliyati jarayonida o'zaro bog'liq holda o'zlashtiradi. Arab tilining o'ziga xos lingvistik xususiyatlari, xususan, uning diglossik tabiati, ildiz–vazn tizimi va sintaktik tuzilishi kompetensiyaviy yondashuvni qo'llashni yanada dolzarb qiladi. Arab tilida adabiy til (فصحى) va so'zlashuv tili (عامية) o'rtasidagi tafovut o'quvchilarda kommunikativ moslashuv kompetensiyasini shakllantirishni talab etadi.

Masalan:

فصحى: كيف حالك؟

عامية: إزيك؟

O'zbekcha: Qalaysiz?

Bu misol orqali o'quvchilar turli nutq vaziyatlarida mos til birliklarini tanlashni o'rganadilar.

Arab tilining yana bir muhim xususiyati — ildiz–vazn tizimidir. Bu tizim til o'rganishda lingvistik kompetensiyani shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.

Misol:

کتاب (kitob), مكتوب (yozilgan), يozuvchi) كتب → کتاب

Bu holatda bitta ildiz asosida turli ma'noli so'zlar hosil qilinadi, bu esa o'quvchilarda so'z yasash va semantik bog'lanishlarni anglash ko'nikmasini rivojlantiradi.

Sintaktik jihatdan ham arab va o'zbek tillari o'rtasida sezilarli farqlar mavjud. Arab tilida gap ko'pincha fe'l bilan boshlanadi (VSO modeli), o'zbek tilida esa ega-to'ldiruvchi-kesim (SOV modeli) ustunlik qiladi).

Misol:

Arabcha: كتب الطالب الدرس

O'zbekcha: Talaba darsni yozdi

Bu farqlar o'quvchilarda grammatik va struktur kompetensiyani shakllantirishda muhim ahamiyatga ega bo'lib, ularni kontrastiv tahlil orqali o'rgatish samarali natija beradi.

Leksik-semantik darajada ham arab va o'zbek tillari o'rtasida o'xshashlik va tafovutlar mavjud. Ba'zi so'zlar fonetik va semantik jihatdan yaqin bo'lsa-da, ularning qo'llanish doirasi turlicha bo'lishi mumkin.

Misol:

عربي: علم

O'zbek: ilm

Bu yerda umumiy ma'no yaqin bo'lsa-da, kontekstual qo'llanish farqlari mavjud. Bu esa o'quvchilarda leksik kompetensiyani rivojlantirishni talab qiladi.

Kompetensiyaviy yondashuv doirasida pragmatik kompetensiya ham muhim o'rin tutadi. Bu kompetensiya nutqning vaziyatga mos qo'llanishini anglatadi.

Misol:

Arabcha: تفضل

O'zbekcha: Marhamat

Bu birlik turli kontekstlarda turlicha ma'nolarni anglatishi mumkin, masalan, taklif qilish, ruxsat berish yoki mehmondorchilik ifodasi sifatida.

Arab tilini o'qitishda strategik kompetensiyani shakllantirish ham muhim hisoblanadi. Bu kompetensiya o'quvchilarga nutq jarayonida yuzaga keladigan qiyinchiliklarni bartaraf etish imkonini beradi. Masalan, o'quvchi kerakli so'zni bilmasa, uni izohlash yoki sinonim orqali ifodalash strategiyasidan foydalanadi.

Kompetensiyaviy yondashuv asosida o'quv jarayonida turli metodlardan foydalanish samarali natija beradi. Xususan, dialogik mashqlar, rolli o'yinlar, muammoli vaziyatlar va interaktiv topshiriqlar o'quvchilarning nutqiy faolligini oshiradi.

Misol uchun, "do'konda suhbat" mavzusida rolli o'yin tashkil etish orqali o'quvchilar real hayotga yaqin vaziyatda arab tilida muloqot qilishni o'rganadilar.

Arab–o‘zbek kontrastiv tahlili asosida o‘quvchilarda kommunikativ kompetensiyani shakllantirish yanada samarali bo‘ladi. Bu jarayonda o‘xshash va farqli jihatlar aniqlanadi hamda ular asosida o‘quv materiallari ishlab chiqiladi.

Masalan, quyidagi ibora:

يد واحدة لا تصفق

O‘zbekcha: Bir qo‘l bilan qarsak chalib bo‘lmaydi

Bu ibora ikki tilda ham o‘xshash ma’noga ega bo‘lib, jamoaviylik g‘oyasini ifodalaydi.

Yana bir misol:

ليس كل ما يلمع ذهباً

O‘zbekcha: Yaltiragan har narsa oltin emas

Bu kabi misollar o‘quvchilarda madaniy va semantik kompetensiyani rivojlantiradi.

Arab tilidagi ko‘plab iboralar diniy va madaniy kontekst bilan bog‘liq bo‘lib, ularni o‘zbek tiliga tarjima qilishda kontekst muhim rol o‘ynaydi.

Misol:

الحمد لله → Shukur Allohga

بسم الله → Alloh nomi bilan

Bu birliklar nafaqat til, balki madaniyatni ham o‘zida aks ettiradi.

Zamonaviy arab tilida ham yangi iboralar va kommunikativ birliklar paydo bo‘lmoqda. Ular global jarayonlar, texnologiyalar va ijtimoiy o‘zgarishlar bilan bog‘liq. Shu sababli, o‘qitish jarayonida zamonaviy materiallardan foydalanish muhimdir.

Arab tilini kompetensiyaviy yondashuv asosida o‘qitish natijasida quyidagi ijobiy natijalarga erishiladi:

- o‘quvchilarning nutqiy faolligi oshadi
- tilni real vaziyatlarda qo‘llash ko‘nikmasi shakllanadi
- grammatik bilimlar amaliy faoliyat bilan integratsiyalashadi
- madaniy kompetensiya rivojlanadi

Shuningdek, o‘quvchilar mustaqil fikrlash, tahlil qilish va muloqot qilish ko‘nikmalariga ega bo‘ladi.

Natijalar shuni ko‘rsatadiki, arab tilini o‘qitishda kompetensiyaviy yondashuvni qo‘llash an’anaviy metodlarga nisbatan samaraliroq bo‘lib, o‘quvchilarning tilni o‘zlashtirish darajasini sezilarli darajada oshiradi. Bu yondashuv tilni faqat bilim sifatida emas, balki amaliy kommunikativ vosita sifatida egallashni ta’minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Chomsky, N. (1965). *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge, MA: MIT Press. (in English)
2. Hymes, D. (1972). On communicative competence. In J. B. Pride & J. Holmes (Eds.), *Sociolinguistics* (pp. 269–293). London: Penguin. (in English)
3. Canale, M., & Swain, M. (1980). Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. *Applied Linguistics*, 1(1), 1–47. (in English)
4. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2001). *Approaches and Methods in Language Teaching* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press. (in English)
5. Council of Europe. (2001). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment*. Cambridge: Cambridge University Press. (in English)
6. Krashen, S. D. (1982). *Principles and Practice in Second Language Acquisition*. Oxford: Pergamon Press. (in English)
7. Littlewood, W. (1981). *Communicative Language Teaching*. Cambridge: Cambridge University Press. (in English)
8. Safarov, Sh. (2019) *Foundations of Linguodidactics. Lingvodidaktika asoslari*. Tashkent. (in Uzbek)
9. Mahmudov, N. (2018) *Issues of Language and Thinking. Til va tafakkur masalalari*. Tashkent. (in Uzbek)
10. Abdurahmonov, A. (2005) *Uzbek Phraseology: Theory and Practice. O‘zbek frazeologiyasi: nazariya va amaliyot*. Tashkent: O‘zbekiston Milliy universiteti. (in Uzbek)
11. Mahmud Ismail Siniy, Mustafa Ahmad Sulayman, & Nosif Mustafa Abdulaziz. (2002) *Dictionary of Arabic Proverbs. Mu‘jam al-amthāl al-‘arabiyya*. Beirut. (in Arabic)